

Misstanke om att ett barn far illa

- en studie kring förskollärarnas syn på anmälningsplikten

Författare: Lisa Avenius
Handledare: Carina Gallo

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
vt 14

Abstract

Author: Lisa Avenius

Title: Suspicion that a child is being maltreated - a study of preschool teachers views on mandatory reporting

The aim of this study was to get preschool-teachers views and experiences on previously researched areas surrounding the notification tendency regarding mandatory reporting. The mandatory report contains an obligation to immediately report suspected child maltreatment according to the Swedish Social Services Act 14 chapter 1§, the second paragraph. This study examines preschool teachers' views on the following areas: The knowledge on mandatory reporting, the preschool resources, experience with social service, contact with parents and the uncertainty in determining if a child is maltreated. I did five interviews with five preschool teachers from three preschools. The study was based on a qualitative approach and the interviews were conducted semi-structured. In order to analyze my results, I have used symbolic interactionism theory based on role theory and collaboration. The results show that preschool teachers would like more knowledge. There has been very little contact between preschool teachers and social service regarding child maltreatment. The results also show that preschool teachers make use of the preschool resources if there is uncertainty whether a child is maltreated. The preschool teachers relation to the parents would not prevent them to report if they know that a child is maltreated. But the results also show that preschool teachers tend not to act on suspected maltreatment only. Rather they tend to look for hard evidence or wait until they feel certain until they report child maltreatment.

Keywords: Mandatory reporting, preschool, child maltreatment

Innehållsförteckning

Problemformulering	1
Syfte och frågeställningar	3
Bakgrund	3
Anmälningssplikten	3
Barn som far illa	4
Barnmisshandel	5
Antalet barn som far illa	6
Förskolläraren	6
Tidigare forskning	7
Urvalet av den tidigare forskningen	7
Sammanställning av tidigare forskning	7
Kunskaper om anmälningssplikten	8
Vilka erfarenheter har förskolan av socialtjänsten	9
Resurser inom förskolan	9
Relationen till föräldrar	10
Osäkerhet kring att ett barn far illa	10
Slutsatser av tidigare forskning	11
Studiernas begränsningar	12
Val av Metod	12
Urval av intervjupersoner	13
Genomförandet av intervjuerna och intervjuguiden	14
Bearbetning och analys av intervjuerna	15
Studiens validitet och reliabilitet	16
Studiens etiska överväganden	16
Metoddiskussion	18
Teoretisk ansats	19
Teoretiska begreppet rollteori	19
Rolluppsättning	20
Multipla roller	21
Rolldimensioner	21
Samverkan som teoretiskt begrepp	21
Resultat och analys	22
Vilka kunskaper tycker förskollärarna de har om anmälningssplikten?	22
Vilka resurser anser förskollärarna att det finns inom förskolan om de misstänker att ett barn far illa?	25
Vilka erfarenheter har förskollärarna haft med socialtjänsten när de misstänkt att ett barn farit illa?	28
Hur förhåller sig förskollärarna till föräldrarna om de misstänker att barnet far illa?	30
Hur tänker förskollärarna om det uppstår osäkerhet kring huruvida ett barn far illa?	33
Avslutande diskussion	35
Referenslista	37
Bilagor	40
Bilaga nr 1: Intervjuguide	40
Bilaga nr 2	42

Problemformulering

Vårt samhälle har ett etiskt och humanitärt ansvar för att skydda barn från alla former av missförhållanden. FN:s konvention om barnets rättigheter antogs av FN:s generalförsamling 1989 och infördes i Sverige 1990. Barnkonventionen avser att ge alla barn samma rättigheter och lika värde, att barns bästa ska sättas i främsta rummet, rättighet att leva och utvecklas samt att uttrycka sin åsikt. (Barnkonventionen, 2009). Att ett barn far illa kan påverka barnets utveckling utifrån ett psykiskt och fysiskt perspektiv genom inlärningssvårigheter och hälsomässig utveckling (Svensson & Janson, 2008).

Barn som far illa eller misstänks fara illa är ett gemensamt samhällsansvar. De vuxna som befinner sig kring dessa barn har möjlighet att se och anmäla om detta försiggår. Men som samhällsmedborgare är det inte en lagstadgad skyldighet att anmäla om ett barn far illa eller riskerar att göra det. Däremot har de individer som i sitt arbete kommer i kontakt med barn en skyldighet att anmäla om ett barn far illa eller misstänks göra det enligt Socialtjänstlagen 14 kap. 1§ andra stycket. Yrkeskategorier som går under anmälningsplikten enligt socialstyrelsen är; skola och barnomsorg, hälso- och sjukvård, socialtjänsten, polis, kriminalvård, verksamheter inom LSS, trossamfund och ideella verksamheter (Socialstyrelsen, 2004). Trots att anmälningsplikt råder framkommer det i vissa studier att de grupper som omfattas av anmälningsplikten inte alltid följer sina lagstadgade förpliktelser att göra en anmälan om de misstänker att ett barn far illa. Forskning har visat att mindre än vartannat fall som bör anmälas anmäls (Olsson, 2001; Svensson & Janson, 2008).

I Sverige går nästan 85 % av alla barn i åldrarna ett till fem år i förskolan vilket motsvarar 378,000 barn (Skolverket, 2010). Förskolan är även den första instans i det svenska skolväsendet som ett barn hamnar i. Då små barn anses vara en utsatt grupp som riskerar att falla offer för någon form av missförhållande enligt Svensson och Janson (2008) så är det av stor betydelse att personalen i förskolan som i sitt dagliga arbete träffar barnen och föräldrarna anmäler om det misstänker att ett barn far illa. Att få en ökad förståelse för vad som ligger bakom att en anmälan görs eller inte vid

misstanke om att ett barn far illa är ett viktigt steg för att kunna skydda dessa barn (VanBergeijk, 2007). Utifrån den forskning som har gåtts igenom i denna studie framkommer några olika orsaker som påverkar om en anmälan görs eller inte. Ökad kunskap om anmälningsplikten ökade antalet anmälningar medan bristande stöd från socialtjänsten, relationen till föräldrarna, interna resurser och osäkerhet om barnen far illa minskade antalet anmälningar. Flera studier har betonat vikten av en ökad kunskap om anmälningsplikten för att öka antalet anmälningar inom förskola och skola. Den ökade kunskapen kring ämnet ökar även anmälningsfrekvensen då anmälaren förlikar sig med sin roll som anmälare (Bunting et al, 2010; Olsson, 2001; VanBergeijk, 2007; Walsh et al. 2010). I flera studier har även bristande stöd från socialtjänsten angivits som en orsak till att inte anmäla (Beck et al.1994; Bunting et al. 2010; Olsson, 2001). En annan av orsakerna till varför förskollärarna avstod från att anmäla var för att de kände en osäkerhet kring hur föräldrarna skulle reagera på personalens anmälan (Bunting, 2010; Svensson, 2008; VanBergeijk, 2007). En ytterligare anledning som lyfts fram i två svenska studier om anmälningsplikten i förskolan var att förskolepersonalen ansåg att det fanns tillräckligt med resurser internt inom förskolan för att hjälpa barnen (Sundell, 1997; Svensson, 2008). Slutligen har även osäkerhet kring om barnet far illa och bristande bevisning angetts som en anledning att inte anmäla (Beck et al, 2010; Bunting, 2010; Sundell, 1997; Svensson, 2008; VanBergeijk, 2007).

Den tidigare forskning på området som har legat till grund för denna studie har varit kvantitativa enkät- och vinjettstudier. Det var därför av intresse att få en mer djupgående förståelse kring förskollärarnas erfarenheter och syn på de tidigare beforskade områdena som har pekats ut som relevanta för anmälningsfrekvensen.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att få förskolläraernas syn på och erfarenheter av tidigare beforskade områden kring anmälningsbenägenheten vid anmälningsplikt. Anmälningsplikten innefattar en skyldighet att genast anmäla om den anmälningskyldige i sin verksamhet eller på annat sätt misstänker att ett barn far illa, Socialtjänstlagen 14 kap, 1§ andra stycket. Studien avser att undersöka förskolläraernas syn på dessa områden: kunskap om anmälningsplikten, interna resurser, erfarenhet av socialtjänsten, kontakten med föräldrarna samt osäkerheten om ett barn far illa. Nedanstående frågor ska hjälpa mig besvara dessa frågor:

- Vilka kunskaper tycker förskollärarna de har om anmälningsplikten?
- Vilka resurser anser förskollärarna att det finns inom förskolan om de misstänker att ett barn far illa?
- Vilka erfarenheter har förskollärarna haft med socialtjänsten när de misstänkt att ett barn far illa?
- Hur förhåller sig förskollärarna till föräldrarna om de misstänker att barnet far illa?
- Hur tänker förskollärarna om de uppstår osäkerhet kring huruvida ett barn far illa?

Bakgrund

Anmälningsplikten

Anmälningsplikten är ett barns yttersta skydd och lagstiftades för första gången 1924 i barnavårdslagen (Olsson, 2001). Idag har de verksamheter som arbetar med eller är i kontakt med barn skyldiga att anmäla om det föreligger misstanke om att ett barn far illa. Men så har det inte alltid varit, vid 1982 år socialtjänstlag infördes ändringen att det endast krävs misstanke om missförhållande för att anmälan ska ske. Alltså behövde anmälaren inte längre stödja sin anmälan på en grundad bevisning att barnet far illa utan det var istället socialtjänstens ansvar att undersöka om det fanns någon grund för anmälan (Östberg, Backlund & Wiklund, 2012).

Anmälningsskyldigheten regleras av socialtjänstlagen, även förkortad SoL. I 14 kap. 1 § avhandlas anmälningsskyldigheten som gäller för var och en. Där uppmanas den enskilda individen att anmäla om det misstänks att ett barn far illa som är i dennes närhet. I 14 kap. 1 § andra stycket SoL behandlas anmälningsskyldigheten för de myndigheter vars verksamheter berör barn.

Myndigheter vars verksamheter berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänst och kriminalvård är skyldiga att genast anmäla om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Detta gäller även den som är anställd hos sådana myndigheter. (socialtjänstlagen 14 kap. 1 § andra stycket)

Det finns inga straffåtgärder i SoL om man som anmälningsskyldig inte anmäler. Men däremot kan den enskilde som arbetar dömas till tjänstefel utifrån brottsbalken om anmälan inte görs (Östberg et al, 2012).

I januari 2013 gjordes en ändring i lagen om anmälningsskyldighet. Innan lagändringen 2013 gjordes det nämligen en koppling till att allmänheten och verksamheter skulle anmäla om ett barn far illa om de fick kännedom om något som innebar att socialnämnden behöver ingripa. Den värdering som anmälaren då behövde göra kring socialnämndens möjliga agerande togs alltså bort. Motivet till denna omformulering var att underlätta för anmälaren och inte ställa några krav på att en utomstående ska ha förståelse för socialnämndens arbetssätt och kriterier (Olsson, 2013).

Barn som far illa

I anmälningsskyldigheten och i övriga sammanhang som rör barn som är i riskzonen för utsatthet brukas begreppet ”barn som far illa” användas. I anmälningsskyldigheten socialtjänstlagen 14 kap. 1 § står ”skyldiga att genast anmäla om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa”. Begreppet ”barn som far illa” kommer därför i denna del studeras för att få en mer djupgående förståelse för dess innebörd. Enligt Lunden (2010) går det inte att hitta någon enhetlig uppfattning om begreppet ”barn som far illa” inom den svenska forskningen av begreppet. Vidare menar hon att det finns svårigheter att formulera en definition av begreppet, då det är

komplext och innehåller många dimensioner. I regeringens proposition *stärkt stöd och skydd för barn och unga* förklaras att det är svårt att ge en utförlig beskrivning kring specifika händelser som klassificeras som att ett barn far illa då det kan innefatta så många olika händelser och aspekter som exempelvis barnets ålder. Man ser inte heller att det skulle gynna barnen som far illa med en mer specifik definition. Däremot nämner regeringen i sin proposition ett par tänkbara situationer utifrån vilka ”barn som far illa” kan kategoriseras:

Det kan t.ex. avse barn och ungdomar som i hemmet utsätts för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar, fysisk eller psykisk försummelse eller som har allvarliga relationsproblem i förhållande till sin familj. Vidare ingår barn och ungdomar som far illa på grund av sitt eget beteende, exempelvis på grund av missbruk, kriminalitet och annat självdestruktivt beteende eller som utsätts för hot, våld eller andra övergrepp från jämnåriga. Barn med stora problem i skolsituationen föranledda av en social problematik kan också anses ingå i målgruppen (Prop. 2012/13:10, s. 47)

Begreppet ”barn som far illa” kommer ursprungligen från engelskans *child maltreatment* vilket kan översätta till ”barn som behandlas illa” (Lunden, 2010). *Child maltreatment* kan delas upp i *child abuse* vilket betyder psykisk eller fysisk misshandel och *child neglect* vilket syftar på försummelse som kan vara utifrån hälsomässig, fysisk, psykisk, utvecklingsmässig eller medicinsk aspekt (ibid). Enligt WHO:s (World Health Organisation) innefattar begreppet *child maltreatment* alla typer av övergrepp, vanvård och utnyttjande som kan leda till att barn får utvecklingsmässiga och hälsomässiga men. Ingen hänsyn ska tas till olika bakgrundsfaktorer som okunskap, kulturell betingelse eller om skadan görs avsiktligt eller inte (Socialstyrelsen, 2013).

Barnmisshandel

Enlig SOU 2001:72, statens kommitté för att förebygga barnmisshandel, definieras barnmisshandel som när en vuxen person utsätter ett barn för psykiskt eller fysiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller inte tillgodoser barnets grundläggande behov. Enligt SOU 2001:72 används ibland ”barnmisshandel” för att skilja ut det barn som utsätts för aktivt våld medan begreppet ”barn som far illa” är ett vidare begrepp.

Samtidigt påpekar kommittén att begreppet ”barnmisshandel” också kan användas i en vidare betydelse inom forskningen.

Antalet barn som far illa

Idag finns det ingen svensk statistik kring hur många barn som far illa. Delvis för att det inte finns en entydig betydelse av begreppet barn som far illa. Detta leder till att den forskning som görs på fältet kan innefatta olika typer av missförhållande som gör det svårt att jämföra olika studier (Socialstyrelsen, 2012). En annan anledning till varför det är svårt att statistiskt avgöra hur många barn det rör sig om är att statistiken på kommunal nivå inte är jämförbar. Anledningen till detta är att det rutinmässigt skiljer sig åt i kommunerna i vad som anmäls, det statistiska system samt skilda anmälningsrutiner bland olika yrken som har anmälningsplikt (ibid). Det går därmed inte att säkerställa sambandet mellan antalet anmälningar och hur många barn som far illa. Det kan däremot vara en markör för hur anmälningsbenägenheten ser ut bland de som har anmälningsplikt (ibid).

Förskolläraren

Det främsta målet för förskolan är att utveckla barns lärande. I läroplanen för förskolan (Lpfö 98) står det att förskolan ska bidra till små barns rättighet att skapa en bild av sin omvärld genom att utvecklas kunskapsmässigt genom färdigheter, förståelse och tillit. I läroplanen finns det inga direktiv för hur förskolan ska uppnå dessa mål utan det är varje enskild förskolas ansvar (Sheridan, Pramling & Johansson, 2010). Detta leder till att arbetsuppgifter för förskolläraren inte är lika klarlagda som för läraren i skolan då läroplanen för förskolan är målstyrd (Johansson & Pramling, 2003). Enligt Wallskog (1999) kan det också vara svårt att definiera exakt vad yrkesrollen förskollärare kräver då det är lösa ramar för vad en förskollärare har för arbetsuppgifter. Enligt Wallskog (1999) innefattar rollen som förskollärare en uppfostrande roll, lärande, service och framförallt en pedagogisk roll. Dessa olika roller ställer krav på förskollärarens anpassningsförmåga då rollerna anses vara likställda med varandra.

Tidigare forskning

Urvalet av den tidigare forskningen

Insamlingen av tidigare forskning på ämnet gjordes via den elektroniska databasen LUBsearch som är Lunds universitetsbiblioteks sökmotor samt LIBRIS som är en nationell söktjänst för svenska universitet, högskolor, folkbibliotek och forskningsbibliotek. Söktermerna som användes var på engelska och var följande: Kindergarden*, preschool*, child abus*, mandated report*, mandatory report*, child maltreatmen* and teach*. Sökningen reviderades löpande under litteratursökningens gång för att utöka antalet relevanta artiklar för studien. Utöver detta har även referenslistorna i de studier som har varit av intresse gått igenom. Studierna valdes utifrån titel, ämnesord och abstract. De studier som har valts ut har valts utifrån peer review, vilket betyder att studierna är granskade av andra forskare på området. Detta är av betydelse då det ökar den vetenskapliga trovärdigheten kring de valda artiklarna. Då antalet studier med enbart förskollärare som målgrupp var begränsade vidgades urvalet till att även inkludera forskning om lärare. De lärare som var målgrupp i dessa studier har varit verksamma från förskolan till högstadiet. Detta innebär att de studier som kommer presenteras i detta avsnitt innefattar målgrupper där förskollärare har varit den primära målgruppen samt även studier där förskollärarna har varit inkluderade i en större målgrupp som innefattar lärare.

Sammanställning av tidigare forskning

Utifrån den forskningen som denna studie har utgått från går det att urskilja några specifika områden när det kommer till att identifiera orsaker kring vad som påverkar anmälningsfrekvensen. Ökad kunskap om anmälningsplikten bland förskola och skola är en orsak som kan leda till ett ökat antal anmälningar (Bunting et al. 2010; Walsh et al. 2010). Det har även konstaterats att i och med en ökad kunskap ökar också anmälares benägenhet att förknippa sig med rollen som anmälare vilket har visat sig vara positivt för ett ökat antal anmälningar (Bunting et al, 2010; VanBergeijk, 2007; Walsh et al. 2010). Bristande stöd från socialtjänsten har även angivits som en orsak till att inte anmäla (Beck et al.1994; Bunting et al. 2010). Att förskollärarna avstod från att anmäla för att de kände en osäkerhet kring hur föräldrarna skulle reagera kring deras anmälan var också återkommande i flertalet studier (Bunting, 2010; Svensson,

2008; VanBergeijk, 2007). I två svenska studier om anmälningsplikten i förskolan framkom det att förskolepersonalen ansåg att det finns tillräckligt med resurser internt inom förskolan för att hjälpa barnet (Sundell, 1997; Svensson, 2008). Slutligen har även flertalet studier lyft fram osäkerheten kring om barnet far illa och bristande bevisning som anledning att inte anmäla (Beck et al, 2010; Bunting, 2010; Sundell, 1997; Svensson, 2008; VanBergeijk, 2007).

Kunskaper om anmälningsplikten

Flera studier har visat på att kunskapen om anmälningsplikten kan öka antalet anmälningar inom förskola och skola. Exempel på sådan kunskap kan vara att personal inom skolan ska kunna identifiera tecken på att barn far illa. En del forskning visar också på att en förlikning med rollen som anmälare ökar antalet anmälningar. I en litteraturgenomgång av 53 artiklar mellan åren 1995-2005 från Storbritannien och Irland som är författade av Bunting, Lazenbatt och Wallace (2010) framkom det att antalet anmälningar ökade genom att man ökar den professionella medvetenheten om hur anmälningsprocessen går till samt får en ökad kännedom om hur man ser tecken och symptom på att ett barn far illa genom träning och kunskap. I Buntings et al. (2010) studie framkommer det även att vissa av studierna inte visar någon skillnad på antalet anmälningar efter att lärarna har fått mer utbildning kring anmälningsplikten. Istället pekar studierna mot att utbildningarna måste lägga sin tyngd på de ”tysta problemen” vilket författarna menar är att lärarna inte identifierar sig själva som anmälare. Istället för en ökad kunskap kring lärarnas lagliga rättigheter ska moraliska faktorer och samhällsfaktorer diskuteras för att antalet anmälningar ska öka.

I en australiensisk studie skriven av Walsh et al. (2012) diskuteras vilka faktorer som är avgörande för om en lärare ska anmäla om det misstänker att ett barn utsätts för sexuella övergrepp. I studien deltog 470 lärare som valdes utifrån ett randomiserat urval av skolor. Studien baserades på enkätundersökningar. Det framkom i denna studie att kunskapen kring anmälningsplikten kan spela in om en anmälan görs eller inte. I studien framkom det även att bakomliggande orsaker till att anmäla sexuella övergrepp grundar sig i om en lärare tidigare har gjort en anmälan till sociala myndigheter. Författarna menar att kunskapen om anmälningsplikten ökar om en lärare tidigare har gjort en anmälan. I Walsh et al. (2012) studie framkom det i likhet

med Bunting et al. (2010) studie att läraren även måste förlika sig med rollen som anmälare. I en studie av VanBergeijk (2007) där 298 lärare inom den kommunala skolan i New York deltog i en mailundersökning framkom ett samband mellan anmälares självförtroende och benägenheten att anmäla. Genom att stärka lärarnas självförtroende i rollen att uppmärksamma barn som far illa och samtidigt hjälpa lärarna att förstå de lagar som ligger till grund för anmälan blir anmälningarna fler.

Vilka erfarenheter har förskolan av socialtjänsten

Det har även framkommit att en bristande kontakt med socialtjänsten har varit en orsak kring att anmälan till socialtjänsten inte görs (Beck et al.1994; Bunting et al. 2010). Vidare påverkas även anmälningsbenägenheten om lärarna har haft negativa erfarenheter av socialtjänsten vid tidigare anmälningar och om lärarna har känt att de inte har fått den återkoppling de har önskat av socialen kring dessa fall (Bunting et al. 2010). I Sundells (1997) enkätstudie som inkluderar 167 förskollärare i tre Stockholmsförorter, framkom det att en anledning till att inte anmäla trots att misstanke om att ett barn far illa fanns var om förskollärarna hade dåliga erfarenheter av socialtjänsten sedan tidigare anmälningar. Relationen till socialtjänsten tas även upp som en faktor i en svensk enkätstudie gjord av författarna Svensson och Janson (2008) som omfattar förskolepersonalen på 189 kommunala förskolor. Förskolepersonalen som deltog i denna studie menar att de känner ett bristande stöd från socialtjänsten och att detta sedan kan vara en faktor som påverkar varför en anmälan inte sker. I den Kanadensisk enkätstudien författad av Beck, Ogloff och Corbishley (1994) med 216 deltagande lärare påträffas liknande resultat, nämligen att lärarna känner ett bristande förtroende för socialtjänsten vilket nämns som en av anledningarna till att anmälan inte görs.

Resurser inom förskolan

I två av studierna som har gått igenom i denna litteraturstudie framkom det att en av huvudledningarna till att inte anmäla att ett barn far illa till socialtjänsten var att förskolepersonalen anser att det finns tillräckligt med resurser internt inom förskolan för att hjälpa barnen. I Svenssons och Jansons (2008) studie angavs detta som huvudorsaken till varför förskolepersonalen inte gjorde en anmälan till socialtjänsten.

I Sundells (1997) studie framkom det att förskolepersonalen inväntar resultatet av deras egna insatser. Med insatser menar Sundell (1997) exempelvis stöttning av föräldrarna i sin föräldraroll.

Relationen till föräldrar

En av orsakerna till varför förskollärarna inte anmäler om det misstänker att ett barn far illa var enligt Svenson och Janson (2008) att de kände en osäkerhet kring hur föräldrarna skulle reagera på personalens anmälan. Författarna menar att förskollärarna upplever en lojalitetskonflikt när det misstänker att ett barn far illa då de ska respektera föräldrarna samtidigt som de ska hjälpa till att uppfostra barnet samt observera möjliga missförhållanden. Detta leder till att förskollärarna inte vet hur de ska positionera sig utifrån barnet och föräldern eller föräldrarna. Denna lojalitetskonflikt kan leda till att förskollärarna försöker hjälpa barnet internt istället. Författarna menar att denna form av lojalitetskonflikter som förskollärarna upplever när ett barn far illa väcker en viktig fråga gällande vem förskollärarna skyddar när de inte anmäler, barnet, föräldrarna eller sig själva (ibid). I VanBergeijk (2007) studie framkom det att det fanns en större benägenhet att anmäla om anmälaren inte såg för stora hinder med att anmäla. I studien kunde de se att om hindren för att anmäla blev fler minskade chansen för att en anmälan skulle göras. Sådana hinder var att lärarna inte ville att situationen för barnet skulle försämrats samt att föräldrarna skulle bli arga. I likhet med de andra studierna förklarar även Bunting (2010) att en faktor kring att avstå från att anmäla trots oro var en rädsla för att få en försämrad relation till föräldrarna. I Beck et al. (1994) studie fastslogs det att lärarna var rädda att en anmälan skulle leda till ogynnsamma konsekvenser för barnet och dess föräldrar och att de därför avstod från att anmäla. I Sundells (1997) studie framkom föräldrarnas beteende som en viktig indikator för om förskolan gör en anmälan. Exempelvis framkom det i studien att anmälningar görs i högre grad om någon av föräldrarna har ett alkohol- eller drogmissbruk samt att både barn och förälder uppvisar onormalt beteende.

Osäkerhet kring att ett barn far illa

Osäkerhet har varit en faktor som tagits upp i flertalet studier som ett element till varför en anmälan om att misstanke om att ett barn far illa inte görs. I Sundells (1997)

studie var det 37 procent av de 167 förskollärarna som medverkade i studien som avstod från att anmäla trots att det kände oro för barnet då de tyckte att de hade för lite bevisning för sin anmälan. I Beck et al. (1994) studie var huvudorsaken till att inte anmäla att ett barn far illa att personalen kände att de inte hade tillräckligt mycket bevis för att anmäla trots att oro fanns. I VanBergeijk (2007) studie framkom det att huvudorsaken till att en lärare gör en anmälan var grundad på om läraren kände sig säker på att ett barn far illa. I studien tas även anmälarens självförtroende som anmälare upp då de i studien menar att det finns kopplingar mellan lärarens självförtroende kring att anmäla och lärarens kunskaper. Om kunskaperna höjs kring att se det barn som far illa så ökar också antalet anmälningar vilket i sin tur leder till att anmälarens självförtroende i rollen som anmälare stärks.

I Bunting et al. (2010) studie framgår det att graden av misstanke är avgörande om en anmälan om ett barn far illa ska ske. I studien tar de upp två typer av anmälare som de kategoriserar ”anmälare” och ”icke- anmälare”. I studien menar de att ”icke-anmälare” kräver ett större bevismaterial för att en anmälan ska genomföras och att ”icke-anmälare” var mer angelägna om att hitta andra möjliga förklaringar till barnets beteende än att barnet skulle fara illa. I Svenssons och Jansons (2008) studie förklaras detta agerande utifrån att personalen agerar utifrån psykologisk perspektiv och därmed förminskar barnets lidande. Detta menar författarna är en vanligt förekommande försvarsmekanism bland personal som arbetar med individer i behov av stöd då personalen på förskolan ofta känner en osäkerhet om det föreligger en misstanke om att barn far illa.

Slutsatser av tidigare forskning

I litteraturgenomgången av den tidigare forskningen framkommer att det finns en koppling mellan vilken kunskap lärarna har om anmälningsplikten och anmälningsfrekvensen kring misstanke att ett barn far illa. En del studier pekar på att enbart lärarnas emotionella koppling till rollen som anmälare kan öka antalet anmälningar. Flertalet av studierna visar att en kombination av emotionell bindning i rollen som anmälare och en ökad kunskapsmässig bas om anmälningsplikten ökade antalet anmälningar. Detta skulle kunna vara en indikator på att förhöjd anknytning till rollen som anmälare samt en ökad kunskap om anmälningsplikten kan vara en kombination som gör att läraren och förskolläraren blir mer anmälningsbenägna.

Utifrån vad forskningen visat kan också hur samverkan mellan socialtjänst, skola och förskola vara en indikator på att fler barn anmäls vid misstanke att det kan fara illa. I flertalet studier ges också förädlarnas reaktion på en anmälan om ett barn far illa som en möjlig bakomliggande faktor kring varför lärare och förskollärare avstår från att anmäla trots oro för barnet. Utifrån två studier med förskollärare som målgrupp har slutsatser dragits kring att förskollärarna i vis mån sätter in egna insatser inom förskolan för hjälpa det barn man misstänker far illa. Slutsatser kan även dras kring att lärare och förskollärare känner en osäkerhet kring om ett barn far illa vilket resulterar i att de kan behövas mer bevisning än bara misstanke. Denna form av osäkerhet som lärarna och förskollärarna kan känna har även samband med att de inte har den emotionella kopplingen till rollen som anmälare.

Studiernas begränsningar

I denna del kommer studiernas eventuella begränsningar avhandlas. Studierna (Beck et al, 2010; Sundell, 1997; Svenson & Janson, 2008; VanBergeijk, 2007; Walsh et al. 2010) har begränsningar i generaliserbarhet till följd av små populationsstorlekar. Inga jämförelser har gjorts mellan respondenter och icke-respondenter. Till följd av frivilligt deltagande är det möjligt att respondenterna är de med större kunskap och engagemang i de frågor som undersöks och är möjligtvis inte representativa för populationen. Samtliga studier är enkätstudier och begränsas av tillförlitligheten i självrapporterad data. Svenson & Janson (2008) lyfter i sin studie fram begränsningarna med en enkätstudie när kontakten mellan föräldrar och förskollärare undersöks. Det menar att en kvalitativstudie möjligen hade kunnat ge en mer dynamisk och fördjupad bild av detta samspel.

Val av Metod

Då uppsatsens syfte var att få förskollärarnas syn och erfarenheter på tidigare beforskade områden kring anmälningsbenägenheten gällande anmälningsplikten så förefaller det vara av betydelse att förskollärarna får utrymme att uttrycka sina tankar och åsikter kring ämnet. Utifrån detta såg jag det som lämpligt att använda en kvalitativ metod, då den kan betona en djupgående analys av de berörda ämnena. Den kvalitativa intervjun som metod öppnar upp för beskrivningar kring intervjupersonens

erfarenheter, känslor och attityder vilket ger förutsättningar för en bredare förståelse med flera nyanser. Detta är lämpligt då ämnets karaktär inte är en linjär mätbar företeelse utan en mänsklig upplevelse som är påverkad av flera faktorer (Ahrne, 2011; Langemar, 2008).

I föreliggande studie har semistrukturerade intervjuer använts. Bryman (2011) förklarar att de semistrukturerade intervjuerna går ut på att intervjupersonen utgår från olika tematan som berörs i intervjuguiden. De frågor som sedan ställs utifrån intervjuguiden behöver inte ställas i en viss ordningsföljd utan ger respondenten möjlighet att svara friare och därmed inte följa intervjuguidens mall. Bryman (2011) menar att en semistrukturerad intervju är lämplig att använda för en studie med ett tydligt fokus.

Urval av intervjupersoner

Som nämns i tidigare ovanstående text kommer denna studie ha förskollärare som målgrupp. Mitt urval för denna studie är därför ett målstyrt urval vilket syftar på att forskaren väljer sin målgrupp utifrån den grupp som är aktuell för studiens syfte (Bryman, 2011). Detta gör att samtliga respondenter är förskollärare. Inom förskolan finns andra verksamma yrkesgrupper men i denna studie har endast förskollärare intervjuats då målgruppens utbildning gör att intervjupersonerna har ungefär samma kunskapsmässiga bas. Förskollärarna är även den yrkesgrupp som har övergripande ansvar för arbetsgruppen (Skolverket, 2010). Att studien resulterade i just fem intervjuer med dessa förskollärare var baserat på bekvämlighetsurval och snöbollsurval. Bryman (2011) menar att bekvämlighetsurval är vanligt förekommande inom den kvalitativa forskningen. Han menar att en vanlig orsak till varför bekvämlighetsurvalet sker är för att det annars är svårt att få tag på personer som kan tänka sig att vara med på en intervju. Då förskollärare har en ansträng arbetssituation är tiden hen kan lämna barngruppen begränsad. Ett bekvämlighetsurval användes således för att få kontakt med förskollärare som kunde tänka sig intervjuas trots deras begränsade tid. Två privatkontakter som arbetar inom barnomsorgen kontaktades via mail. **De blev tillfrågade om de** kunde förmedla kontakt med andra förskollärare genom att maila och lägga ut informationsbrevet i respektive verksamhet (se bilaga 2). Genom att jag bad mina kontakter förmedla kontakt med andra möjliga

intervjupersonen på deras arbetsplats kom jag även i kontakt med andra förskollärare vilket Bryman (2011) beskriver som ett snöbollsurval.

Intervjuerna med förskollärarna har utspelat sig på tre olika förskolor inom tre olika kommuner inom Västra Götalandsregionen. För att reducera risken för att en specifik kultur och åsikt kring ämnet skulle återspeglas inriktade jag urvalet på att få kontakt med så många olika förskolor som möjligt.

Genomförandet av intervjuerna och intervjuguiden

Efter insamlingen av den tidigare forskningen, skapades en intervjuguide som skulle spegla de teman som hade framkommit som centrala i denna forskning. Bryman (2011) förklarar att frågorna som ställs i en kvalitativ intervju kan variera men att ett antal frågor alltid uppkommer som; uppföljningsfrågor, sonderingsfrågor, preciserande frågor, direkta frågor, indirekta frågor, strukturerade frågor, tystnad och tolkande frågor. Under mina intervjuer har dessa frågor kommit upp och har varit en tillgång då detta har bidragit till mer uttömmande svar. Därigenom har den semistrukturerade intervjuformen fungerat bra i denna studie och det har gett respondenterna en möjlighet att röra sig fritt mellan de olika tematan. Vid flertalet gånger under intervjuernas gång har den specifika frågan inte behövt ställas av mig som intervjuar då respondenten har börjat prata om det specifika temat själv. Ahrne (2011) menar att de komponenter som gör en intervju lyckad är: att intervjupersonen visar intresse för respondenten, upprepa och omformulera frågor, använda respondents egna ord vid följdfrågor. Detta är något som jag även gjort under mina intervjuer vilket gav bra respons och trevlig stämning under intervjun trots ämnets känsliga art.

Tre av fem intervjuer ägde rum på respondenternas arbetsplatser. Vid en av de planerade intervjuerna blev respondenten sjukskriven och befann sig inte på arbetet. Respondenten gav då som förslag att intervjun kunde äga rum i respondentens hem då tidpunkt för intervjun redan var avtalad. Ahrne (2011) beskriver att om intervjun äger rum i respondents hem kan det vara önskvärt om övriga familjemedlemmar inte är hemma. När intervjun ägde rum var respondenten ensam hemma och jag som intervjuperson var även tydlig med studiens syfte då intervjun fördes på annan plats än avtalat. Den andra intervjun som ägde rum utanför arbetsplatsen var på ett

kommunalt bibliotek då respondenten skulle befinna sig där under dagen. För att undvika störningar och ge respondenten möjlighet att prata fritt bokade jag ett grupprum på biblioteket där intervjun hölls. Anledningen till intervjun hölls på biblioteket var att respondenten hade svårt att träffas någon annan tid. Ahrne (2011) menar att det ofta är svårt för respondenterna att hitta tiden för en intervju. För alla respondenter i denna studie har det generellt varit väldigt svårt att få till tider för intervjun då de har lite tid avsatt utanför arbetet med barngruppen. De intervjuer som har ägt rum har antingen skett på avslutad arbetstid, barnfritid eller vid sjukskrivning. Jag upplever inte att de olika miljöerna som intervjuerna skedde i påverkade intervjun då intervjuerna kunde ske utan avbrott eller distraherande moment.

Varje intervju tog mellan 45 till 60 minuter i sin helhet. Innan intervjuerna startade frågade jag respondenterna om de hade läste igenom informationsbrevet och om det kom ihåg vad som stod i det. Respondenterna var ofta osäkra kring detta så innan intervjun startade informerade jag återigen om de forskningsetiska principerna. Ahrne (2011) menar att det är lämpligt att i samband med att syftet förklaras fråga respondenten om samtycket kring att intervjun spelas in. Detta var även något som jag gjorde under intervjun. Jag använde min diktafon via min mobiltelefon vilket Ahrne (2011) tycker är fullt tillräckligt.

Bearbetning och analys av intervjuerna

I denna del kommer bearbetningen av intervjuerna och analys presenteras. Processen kring att transkribera intervjuerna startades omgående under samma dag som intervjun hade genomfördes för att minnena av intervjun skulle vara så klara som möjligt. Att ordagrant skriva ner vad respondenternas sa gav även en större förståelse för intervjun och dess innebörd ur ett analytiskt perspektiv. Bryman (2011) förklarar att det är viktigt att processen kring att påbörja analysen av intervjuerna fortgår under transkriberingsprocessen. Även om ingen djupare analys följde under denna del av arbete gav de mig en förförståelse för materialet. När allt material var insamlat valde jag att gå igenom intervjuerna ett flertal gånger genom att lyssna på inspelningarna. Detta bidrog till att jag fick en större förståelse för nyanser och syftningar i intervjun. Samtidigt som jag lyssnade igenom de olika intervjuerna placerades de in i kategorier efter de olika teman som har varit ledande under intervjuerna. Därefter satte jag upp de frågeställningarna som varit aktuella i denna studie och utifrån de valda temana

valdes de citat ut som reflekterade förskollärarnas syn på olika tankar och funderingar som rör deras anmälningsplikt. Det andra steget i analysen var när jag förde in de teoretiska aspekterna på de citat som framkom som intressanta utifrån studiens syfte. I relation till syftet kom även tidigare forskning in och spelade en roll då teori och tidigare forskning alltid har en påverkan på hur materialet i analys- och resultatdelen behandlas (Watt, 2007).

Studiens validitet och reliabilitet

I en vetenskaplig studie söker man reliabilitet och validitet. Reliabiliteten vill belysa vikten av repeterbarhet, de vill säga att kunna göra om studien och få samma resultat igen. Medan validiteten går ut på att se om studien verkligen mäter de den avser att mäta (May, 2001). Bryman (2011) förklarar att de är svårt att uppnå vad som kallas extern reliabilitet inom kvalitativ forskning då den bygger på att studien ska kunna replikeras. Då den kvalitativa forskningen till stor del bygger på sociala fenomen och strukturer kan det vara svårt att replikera. Validiteten i denna uppsats har försöks uppnås genom att syftet genomgående har funnits med under uppsatsens gång. Langemar (2008) beskriver att en studies validitet kan bedömas utifrån den empiriska förankringen. Den empiriska förankringen i denna uppsats har eftersträvas genom att studiens syfte har varit i fokus under datainsamlingen, samt att jag har undvikit att använda mig av lösryckta citat. Istället har jag fokuserat på att framföra respondenternas syn och erfarenhet i sin helhet. Jag har också försökt stärka den empiriska förankringen genom att jag i resultat och analysdelen har försökt presentera min datainsamling på ett tydligt och strukturerat sätt så läsaren vet vilket ämne som avhandlats.

Studiens etiska överväganden

Det etiska övervägandet är något som ständigt ska finnas med inom vetenskapliga studier. Vetenskapsrådet (2002) utgår från fyra etiska principer; informationskravet, samtycketskravet, konfidentialiteskravet och nyttjandekravet och dessa har jag förhållit mig till i denna studie. Dessa fyra principer har tagits i beaktande när studien genomfördes. Respondenterna fick innan intervjun ett informationsbrev (se bilaga 2) där syftet med studien redovisades. Då denna studie kan vara av känslig art för respondenterna informerade jag både i informationsbrevet och innan intervjun startade att medverkan i studien är frivillig. Att respondenterna när som helst kan

avböja från att vara med i studien samt att respondenten kan avstå från att svara på frågor under intervjuens gång. Respondenterna fick även information om att jag som intervjuare har tystnadsplikt och att data som samlades in under intervjun inte kommer användas i något annat syfte än till denna studie. I informationsbrevet fick även informanterna reda på att varken identitet, förskola eller kommun kommer avslöjas.

Respondenterna blev dock informerade om att Västra Götalandsregionen kommer anges som upptagningsområde. Anledningen till att Västra Götalandsregionen inte avidentifieras i studien är att jag anser att det inte finns någon risk för att röja förskolläraarnas identitet utifrån detta. Namnen som använts i analysdelen är fingerade. Vid en av intervjuerna uppkom information kring ett barn som möjligtvis kunde röja barnets identitet. Jag och respondenten diskuterade då hur respondenten ville att jag skulle hantera detta efter intervjun. Vi enades om att stryka informationen om barnet då det inte fanns någon relevans för resultatet av studien. Respondenterna fick mina och min handledares kontaktuppgifter så kontakt kan tas om de inte längre vill medverka i studien eller har andra funderingar angående studien.

Under en av intervjuerna var det en av respondenterna som uttalade sig kring att jag som socionomstudent och blivande socionom utgår från sociala myndigheters sätt att se på anmälningsplikten. Andersson & Swärd (2008) menar att de förhållanden som uppstår i mötet mellan intervjuaren och respondent i princip alltid är asymmetriskt. Då det bara är intervjupersonen som söker information kring respondenten och samtidigt har möjlighet att utforma frågorna ger det ett tydligt maktövertag. Respondenten visade här på dennes utsatta situation och en känsla av maktlöshet. Det som hände då var att jag genom en dialog med respondenten försökte förklara mitt syfte för respondenten och att jag inte var där för att döma vem som gör rätt och fel. Den maktobalans som finns i en intervjusituation när det är en som ställer frågorna och en som svarar går inte heller att helt neutralisera. Däremot blir den ökade medvetandegraden kring maktobalansen som uppkommer i denna situation en möjlig utgångspunkt för att kunna försöka få ett mer jämställt samtal mellan parterna.

Metoddiskussion

Kritiken som huvudsakligen riktas mot kvalitativ forskning är att den kan vara för vinklad och bygga på författarens osymmetriska uppfattning kring vad som är viktigt. En kvalitativ studie börjar vanligen på ett relativt öppet sätt för att sedan smalna av efter hand. Kritikerna menar alltså att de slutgiltiga frågeställningarna inom den kvalitativa forskningen inte alltid underbyggs med information om varför forskaren valde en frågeställning framför en annan (Bryman, 2011). I denna studie utgick jag från tidigare forskning när intervjuguiden utformades och olika tematan grundar sig på denna forskning. Detta har varit ett sätt att bemöta kritiken kring att frågeställningarna i en kvalitativ studie kan vara grundlösa. Kritik kan dock riktas mot uppsatsen då den tidigare forskningen har fått stort utrymme redan från början av arbetet. Bryman (2011) menar att formuleringen av frågeställningarna i intervjuguiden inte får vara så specifika att det hindrar andra synsätt och idéer under insamlingen av data. Han menar vidare att detta sätt att samla in fakta inte är förenligt med hur en kvalitativ forskningsprocess ser ut. Då syftet med uppsatsen var att få förskolläraernas syn och erfarenheter kring tidigare beforskade områden kring anmälningsbenägenheten gällande anmälningsplikten krockar dessa synsätt då jag utgår från tidigare forskningsresultat i utformningen av intervjuguiden. Detta påverkar utfallet av generaliserbarheten av denna studie då studien belyser förskolläraernas åsikter kring dessa specifika områden. En annan kritik som kan riktats mot intervjuguiden är att de specifika områden som valdes bidrog till att jag inte ställde tillräckligt öppna frågor. Bryman (2011) menar att forskaren bör vänta med direkta frågor till senare delen av intervjun. Detta är något som jag skulle ändrat på om jag hade kunnat gå tillbaka till processen kring när intervjuguiden skrevs.

Andra tillkortakommanden är att ingen provintervju gjordes. Detta resulterade i att jag kände en osäkerhet under första intervjun och hade svårare att följa med i samtalet under den intervjun i jämförelse med de andra intervjuerna. Slutligen kan jag även se en nackdel att skriva arbetet själv. I råd och anvisningar för uppsatsarbete (2014) förklarar det att två författare till en uppsats kan åstadkomma långt mer än vad en författare kan göra om samarbetet fungerar. Dels utifrån arbetsbördan men även avsaknad av ”bollplank” under processen. Detta har gjort att jag har fått granska mig själv hårdare under uppsatsens olika faser.

Teoretisk ansats

Det teoretiska begrepp som har valts för denna studie grundar sig utifrån perspektivet symbolisk interaktionism vilket betyder att människan är social och dennes personlighet är utformad genom en socialisering av individen (Månson, 2010). Symbolerna är språket och genom språket interagerar vi med andra människor för att kunna tolka symbolerna måste integrationen mellan människor ske (Payne, 2008). Det symboliska interaktionismiska perspektivet förklaras således av Trost och Levin (2010) som ett sätt att analysera den sociala verkligheten. Symbolisk interaktionism är ett instrument som används för att studera mänskligt beteende ur ett individ, grupp och samhällsperspektiv. Därav lämpar sig perspektivet bra till samhällsvetenskaplig forskning där utgångspunkten är att förstå mänskliga beteenden (Ibid). Syftet med denna studie är att få förskollärares syn och erfarenheter på tidigare beforskade områden och därför behövs det en teori som kan belysa den personliga upplevelsen. De teoretiska begrepp som kommer att användas i denna studie är rollteori, rolluppsättning, multipla roller samt rolldimensioner utifrån ett symboliskt interaktionismiskt perspektiv. Begreppen valdes utifrån att förskollärare som rollinnehavare står i relation till många andra rollinnehavare (aktörer) som föräldrar, barn, chefer, socialtjänsten, mig som intervjuare och samhället. Genom att individen intar förskolläraryroll blir den också förpliktad att anmäla om det misstänks att ett barn far illa. Denna roll ställer vissa krav på förskolläraren men dessa ser olika ut utifrån vilka aktörer förskolläraren interagerar med. Begreppet samverkan kommer även att användas som teoretisk begrepp för att analysera förskollärares kontakter med socialtjänsten i analys och resultatdelen. Den samverkan som finns mellan dessa två verksamheter utifrån denna ansats bygger på en lagstadgad samverkan genom att förskolan har anmälningsplikt och socialtjänsten har skyldighet att utreda de anmälningar som kommer in från förskolan (Danermark & Kullberg, 1999). I nedanstående text kommer dessa begrepp förklaras vidare.

Teoretiska begreppet rollteori

Ervin Goffman (2005) är grundaren till det dramaturgiska perspektivet vilket utgår från en samhällssyn att alla människor i samhället spelar teater. Han menar att livet är som en scen där det utspelar sig dramaturgiska föreställningar. Inom det dramaturgiska perspektivet presenterar Goffman begreppet roll vilket innefattar att

alla individer intar en roll som sedan spelas upp för deras omgivning. Goffman menar att tron på rollen varierar utifrån hur mycket rollinnehavaren tror på sin egen roll. I denna uppsats kommer dock symbolisk interaktionismisk rollteori stå för analysen av förskolläraarnas utsagor i intervjuerna. Socialantropologen Ralph Linton införde begreppet roll som ett vetenskapligt begrepp 1936. Han menar att grupptillhörigheten i människan är stark och att vi ser oss själva som del av en grupp. Linton menar vidare att alla individer har en egen privat roll men att vi inte kan tänka oss att vara utan en grupptillhörighet. Detta gör att gruppens åsikter och värdering påverkar den enskilda individen som ingår i gruppen (Trost och Levin, 2010). Rollteorin grundar sig på fyra begrepp där den första är position vilket innebär att exempelvis förskolläraren, föräldern och barnet har olika positioner inom gruppen. Förväntningar är det andra begreppet som bygger på att det finns normer och regler utifrån vilken position individen har intagit i gruppen (ibid) Individen kan vara omedveten eller medveten om hur dessa förväntningar påverkar individens givna situation. Dessa förväntningar kan bestå av lagar och regelverk men kan också vara mer diffusa. Normerna och reglerna behöver inte vara samma för den som sänder ut normerna och den som är mottagare. Det som händer då är att mottagaren kan bli bestraffad av avsändaren. Mottagaren måste då korrigera sitt beteende enligt gällande normer och regler. Mottagaren kan även gå emot rådande normer och då uppstår en motsättning som inte grundar sig på fel inlärning utan är en aktiv handling, att gå emot normerna och reglerna som är uppsatta (ibid). Det tredje begreppet är beteende som står i relation till vilken position individen har i gruppen. Detta betyder att en viss position går hand i hand med ett beteende. Skulle en individ med en viss position motsätta sig detta skulle förvirring uppstå. Det fjärde och sista begreppet är roll som står i relation till beteendet. Rollen förklaras som den process som uppstår när individen betar sig på ett eller annat sätt utifrån sin roll (ibid)

Rolluppsättning

Individen har alltså en specifik position i en grupp till vilken det finns förväntningar kring. Förväntningarna ser olika ut utifrån vem i gruppen som tillger de specifika kraven (Trost och Levin, 2010). Detta kan exemplifieras med en förskollärare. Utifrån rollen som förskollärare har olika grupper olika förväntningar kring förskollärarna som rollinnehavaren. Förskolechefen har vissa förväntningar på förskolläraren, medan föräldrarna som har sina barn på förskolan har andra förväntningar. Alla föräldrar har

inte heller samma förväntningar utan det kan variera. Förväntningarna som finns kring förskollärarens roll kommer även från andra instanser som inte står i direktkontakt som; socialsekreterare, media och samhället. Alla dessa grupper som finns kring förskolläraren bestämmer regler och normer kring hur de tycker att förskolläraren ska agera. Trost och Levin (2010) förklarar detta som att individen har flera olika delroller som är kopplade till individens position som utgör totalrollen. För förskollärarnas del betyder det att totalrollen är förskollärare och det förväntningar som finns på denne från exempelvis chefer, myndigheter, samhället och föräldrarna är delroller.

Multipla roller

Den multipla rollen är en sammansättning av att en individ inte bara har en totalroll. De positioner som de olika totalrollerna utgör samlas i begreppet multipla roller (Trost och Levin, 2010). En förskollärare har exempelvis många fler grupptillhörigheter som ger ytterligare positioner som kvinna, mamma, invandrare, ordförande för en ideell organisation och fotbollsspelare. Alla totalroller samlas då upp till en multipel roll. Trost och Levin (2010) menar dock även att vissa av totalrollerna som ryms i den multipla rollen kan vara latenta i vissa situationer. Exempelvis är rollen fotbollsspelare antagligen latent under föräldrasamtalet på förskolan men möjligtvis en del av den multipla rollen när personen ska planera utomhusaktivitet på förskolan.

Rolldimensioner

En individ som befinner sig i en roll har även olika rolldimensioner som påverkar rollen. De finns tre olika rolldimensioner som kan påverka hur rollinnehavaren agerar dessa är: intensitet, viktighet och diffushet. Intensiteten varseblir rollinnehavaren genom uppsatta förväntningarna som finns kring rollen. Viktighetsdimensionen går ut på hur rollinnehavaren graderar vikten av ett visst beteende för att vara sann mot rollen. Diffushetsdimensionen handlar om när rollinnehavaren inte vet hur den ska agera då varseblivningen kring rollen är diffus (Trost & Levin, 2010).

Samverkan som teoretiskt begrepp

Samverkan är grundat i en social företeelse som bygger på att individer möts och utför något gemensamt. Samverkan betyder ”att handla eller fungera gemensamt för visst

syfte” (Lindberg, 2009, s.21). Detta kan ske oplanerat eller på ett mer strukturerat vis. En typ av strukturerad samverkan kan vara en mellan två verksamheter som i detta fall socialtjänsten och barnomsorgen (Lindberg, 2009). Denna sortens samverkan är avgränsad genom sitt syfte och bygger i detta fall på samverkan genom lagstiftningen om anmälningsplikten och kan ses som en nödvändighet och påtvingas av lagstiftningen (ibid). Det finns olika sorters argument för samverkan, denna samverkan byggs utifrån ett samhällsperspektiv och ett moraliskt ansvarstagande. Då samhället har ett ansvar gentemot utsatta barn vilket gör att olika verksamheter ska skydda barnet (Lindberg, 2009). Enligt Danermark och Kullberg (1999) finns faktorer som hämmar eller gynnar samverkan. Faktorer som kan försvaga ett samarbete är vagt formulerade mål och olika kunskapstraditioner samt skilda professionella mål. De faktorer som kan gynna samverkan är de finns klara uppsatta mål och tydliga referensramar.

Resultat och analys

I denna del kommer resultatet och analysen av denna studie redovisas utifrån uppsatsens frågeställningar. Detta kommer göras med hjälp av citat från intervjuerna med förskollärarna. Detta bidrar till att frågeställningarna sätts i perspektiv utifrån förskollärarnas syn på den aktuella frågan. Det teoretiska perspektiv som kommer appliceras är rollteori utifrån ett symboliskt interaktionism perspektiv samt begreppet samverkan.

Vilka kunskaper tycker förskollärarna de har om anmälningsplikten?

I intervjuerna uttrycker alla förskollärare som medverkade en önskan om att få mer kunskap om anmälningsplikten. Den genomgående hållningen kring en ökad kunskapsmängd var att det aldrig skadar med mer kunskap och att ämnet är viktigt och därför behövs det ständigt mer kunskap. Karin uttryckte sig såhär:

Jag tror faktiskt att vi kunde få mer kunskap faktiskt, jag tror det och få mer kompetensutveckling när det gäller det här. (Karin)

Samtidigt som en önskan om mer kunskap framträder genomgående hos förskollärarna blir bristande kunskap kring anmälningsplikten också påtaglig bland två av respondenterna utifrån följande citat:

Nu har ju inte vi varit med och att vi har behövt göra en anmälan eller så. Men om det hade varit så känner jag att jag skulle nog vilja ha mer kunskap om hur det går till. Om jag ska vara helt ärlig så vet jag inte hur processen går till riktigt min chef vet nog det men jag vet inte riktigt [...] (Sofia)

[...] vi kan ju egentligen bara informera om vad vi har sett och sen så lämnar vi ju. Vi lämnar ju ganska mycket till våran chef och jag litar ju på att hon sedan har koll på hur man går vidare med saker och ting. Jag vet ju inte jag kanske borde ha koll på precis hur gången går men det har jag inte. (Jasmine)

Utifrån ett rollteoretiskt perspektiv har dessa två förskollärare inte förknippat sig med rollen som anmälare. Istället identifierar de sina chefer som anmälare. Positionerna som dessa två förskollärare har är alltså inte förknippade med att de ska behöva ha fullständiga kunskaper kring anmälningsplikten. Denna position i gruppen är istället tillsatt av förskolechefen som blir den primära anmälaren och även den som ska bära ansvaret kring den kunskapsmässiga basen. Enligt lagstiftningen om anmälningsplikten är den enskilda som arbetar inom en myndighet eller likställd verksamhet skyldig att anmäla om den misstänker att ett barn far illa (Socialtjänstlagen 14 kap. 1§). Det finns även rättsliga påföljder kring om inte anmälan görs vilket kan leda till att den anmälningsskyldiga döms till tjänstefel i form av böter eller fängelse i högst två år om inte anmälan görs (Brottsbalken 20 kap. 1 §). Men inom skola och barnomsorg är det vanligt att förskolechefen eller rektorn tar på sig huvudansvaret kring anmälan och är ofta även den som namnger sig på anmälan om misstanke om att ett barn far illa (Socialstyrelsen, 2004). En av respondenterna, Maria, uttryckte såg såhär i intervjun:

[...] egentligen är det ju varje förskollärares uppgift och ansvar att anmäla om man känner att det här måste jag göra. Men jag tror inte att jag hade gjort det själv om jag inte hade bollat det med några kollegor oavsett om det mina kollegor eller några på en annan avdelning [...] (Maria)

Maria pekar i detta citat ut att varje förskollärare har ett ansvar att anmäla och hon påvisar även sin kunskap kring ämnet. Hon förlikar sig därmed också som rollen som anmälare. Men samtidigt som hon pekar ut sin skyldighet belyser hon även att hon inte hade gjort det utan någon form av uppbackning av sina kollegor. Detta uttalande kan belysas på flera olika plan. Enligt rollteorin har alla individer flera olika roller vilket liknas vid en rolluppsättning. Dessa olika roller kallas för del-roller dessa bildar tillsammans en multipelroll där olika roller samspelar, men ibland kan den ena del-rollen vara mer dominant än den andra (Trost & Levin, 2010). Marias multipelroll gör att hon utgår från flera olika roller i detta uttalande både som förskollärare och anmälare. Vilken som är dominant i detta läge är svårt att uttala sig om. Det kan även vara så att dessa två del-roller är i samspel i multipelrollen vilket skulle betyda att rollen som förskollärare även är förknippad med rollen som anmälare. I Walsh et al. (2010) framkom det att kunskapen höjs genom att läraren har gjort anmälningar tidigare. Maria har i detta fall varit med om ett flertal anmälningar under sitt yrkesliv. I Bunting et al. (2010) studie framkom det att den anmälningsskyldiga gör fler anmälningar om de har den kunskapsmässiga basen kring hur en anmälan går till och utbildning kring hur dessa barn kan identifieras. Samtidigt kan det finnas en annan orsak till Marias inställning till att hon egentligen bär ansvaret kring om en anmälan sker, nämligen att hon identifierar sig i rollen som anmälare. Detta har visat sig vara en faktor av betydelse när det gäller anmälningsbenägenheten (Bunting, 2010; VanBergeijk, 2007).

Eftersom det här med anmälningsplikt är så stort för oss som jobbar i det känns det som att det som att det finns så mycket som man ska tänka till om. Man vill inte att det blir fel på något sätt [...] jag vet inte om vi har tillräckligt med kunskap, ibland kanske vi har den men eftersom inte jag har anmält speciellt många gånger så tänker jag ju spontant vad är det vi inte ser rent statistiskt så borde vi ju ha sett mer. Då tänker jag att vi kanske inte har kunskaperna eller också så ser vi inte. (Maria)

I detta uttalande säger Maria att hon har anmält. Men att hon statistiskt borde gjort fler anmälningar och att hon tror att en ökad kunskap hade lett till fler anmälningar. Sammanfattningsvis finns det en kunskapsbrist kring ämnet bland respondenterna som intervjuades i denna studie. Det finns också tendenser som visar på att förskollärarna inte förknippar sig med rollen som anmälare vilket går emot deras

lagstadgade roll. Den tidigare forskning som har presenterats som tyder på att ökad kunskap kring anmälningsplikten och att anmälaren identifierar sig i rollen som anmälare har det också funnits belägg för utifrån förskollärarnas uttrycka åsikter.

Vilka resurser anser förskollärarna att det finns inom förskolan om de misstänker att ett barn far illa?

I detta första citat exemplifierar förskolläraren hur det internt inom förskolan kan hjälpa det barn som har det svårt. Förskolläraren i denna text pratar exempelvis om hur de kan stötta föräldrarna i sin roll.

[...] man går ju mycket på barnet och hur det mår och egentligen inte så mycket på de sociala förhållandena för det sociala förhållandena behöver ju inte alltid vara bra. Det kan ju vara kläder som inte är bra det kan ju vara förhållanden hemma[...] om man märker att barnet mår bra och man har bra kontakt med föräldern då känns det som att det är okej. Då tror jag ändå att vi kan göra väldigt mycket för att hjälpa och stötta föräldern istället för att ta det så drastiskt som att anmäla [...] och vi är duktiga på att se om barnet inte beter sig som det ska om man säger rent åldersmässigt. Det behöver det ju inte bero på missförhållanden i familjen det kan ju även bero på att barnet har det svårt. (Karin)

I detta citat exemplifieras förskolläraren tro på sin roll som en stödjande och hjälpande för både barnet och föräldern. Förskolläraren påpekar även att de inom yrket är duktiga på att se till barnets utveckling i relation till ålder vilket också visar på tilltro till rollen. Här visar även förskolläraren på hur olika förväntningar införlivas utifrån vilken av rollinnehavarna som står i centrum. I detta perspektiv speglar förskollärarna sin uppfattning kring vad hon har för förväntningar på föräldrarna. De förväntningar som finns på föräldrarna utifrån förskolläraren perspektiv är att barnet ska må bra och att de ska vara engagerade i sitt barns utveckling. Förutsättningarna kring föräldrarollen behöver därav inte vara perfekta. Forskningen har funnit att det inom förskolan finns en tilltro kring hur de interna resurserna kan hjälpa det utsatta barnet och dess föräldrar (Sundell, 1997; Svensson, 2008). I citatet ges det ett exempel på hur sådana resurser kan te sig:

[...] chefen vet ju om detta specifika fall och chefen har ju haft möte med mamman. Vi kanske observerar lite mer nu och det har ju faktiskt blivit lite bättre [...] vi upplever också att barnet är lite mer ren och så. Kanske brister det fortfarande lite i maten och lite sådär. (Frida)

I citatet pratar Frida om ett barn som det i nuläget finns en oro kring. De insatser som har satts in internt är samtal och observationer. Utifrån ett rollteoretiskt perspektiv kan man se det utifrån att de roller som är uppsatta i gruppen följs. Förskolläraren observerar barnets utveckling medan förskolechefen har samtalat med den berörda parten. Detta visar på att de förutsatta regler och normer som finns kring alla rollinnehavares positioner följs. Även om förskolläraren här uttrycker att det fortfarande brister i maten finns det i denna gruppdynamik regler för förskollärarens agerande. Säg att förskolläraren hade gjort en anmälan på eget bevåg då hade de normer och regler som finns för respektive rollinnehavare kastats om. De regler som förskollärarna i denna studie har uttryckt är att det är förskolechefen/rektorn som beslutar om det ska bli en anmälan. I detta fall anser alltså förskolan att de resurser som finns internt är tillräckliga för tillfället. I Sundells (1997) studie framkommer det att en av huvudorsakerna till att inte anmäla trots att förskolan känner oro för barnet är om det inväntar resultatet av sina egna insatser. En sådan typ av insats anges exempelvis vara stöttning av föräldern. Att avvakta en anmälan går emot anmälningsplikten enligt socialtjänstlagen 14 kap. 1 §. Men som sagt tyder Sundells (1997) studie på att detta ändå görs om man inväntar resultatet av sina egna insatser. Utifrån ett rollteoretiskt perspektiv påverkas inte förskollärarna lika mycket av de förväntningar som finns utifrån samhället och socialtjänsten kring det direkta agerandet om misstanke kring att ett barn far illa blir aktuellt. Istället blir de pedagogiska, service och föräldraförväntningarna starkare.

[...] om man känner en större osäkerhet då tro jag man bollar för att vi inte riktigt vågar ta beslutet själva. Ser jag rätt saker? Vad ser dom andra? Och så kanske man får lägga ihop då eller men jag tycker inte det har varit sådana tydliga fall som till en anmälan. Utan det är lite mer det här hur har det här barnet det. Inte så att man står och ska vi anmäla eller ska vi inte anmäla. Utan vad är det vi ser och vad ska vi ta upp med föräldrarna (Maria)

I citatet förklarar Maria hur hon kan göra om hon känner oro för hur ett barn har det. Hon specificerar här att hon använder sig av sina kollegor då hon känner sig osäker. Inom rollteorin förklaras osäkerhet som kan uppstå som en specifik-diffushetsdimension inom en vis del-roll. Detta gör att rollinnehavaren inte vet hur hen ska reagera. I Marias fall löser hon diffusheten genom att ”bolla” det med sina kollegor. Samtidigt som det också ska påpekas att hon säger att detta gäller barn som faller utanför spektrumet barn som far illa. Fyra av fem förskollärare berättade att de använde sig av specialpedagog om det känner en osäkerhet om barnets mående om det faller utanför begreppet barn som far illa.

Vi har ju en specialpedagog som vi brukar bolla med hon har väl inget ansvar så om något skulle anmälas men hon är väldigt bra att prata med hon har jobbat väldigt länge och har mycket kunskap [...] (Sofia)

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det utifrån förskolornas syn och erfarenheter finns två typer av interna resurser. Barn som inte anses vara i riskzonen för att fara illa och de barn som det finns en misstanke om det far illa. De barn som inte anses vara i riskzonen för att fara illa men som ändå behöver stöttning får detta genom exempelvis pedagogiska resurser som specialpedagoger. I studien framkom att det finns en ständig diskussion i arbetslaget kring dessa barn och vilka möjliga resurser som ska sättas in. Den andra typen av resurser som förskolan kan sätta in berör de barn som förskollärarna i denna studie tycker faller inom riskzonen för att fara illa. Då sätter man in stöttning till föräldern eller föräldrarna via samtal kring de som behöver förbättras samt även observationer kring barnets mående. Olsson (2001) menar att en anmälan om att barn far illa inom förskolan är en svår och komplicerad sak. Fast att lagen om anmälningsplikt säger att anmälan ska ske utifrån att en misstanke finns om att ett barn far illa är det inte alltid så att förskolan och skolan anmäler vid första misstanke. Detta överensstämmer med Sundells (1997) studie kring att förskollärarna kan avvakta resultatet av sina egna resurser.

Vilka erfarenheter har förskollärarna haft med socialtjänsten när de misstänkt att ett barn farit illa?

I denna studie var det enbart en av förskollärarna som intervjuades som hade varit i kontakt med socialtjänsten gällande anmälan. Det övriga förskollärarna hade antingen inte varit i kontakt med socialtjänsten vid anmälan eller inte varit med om en anmälan. I övrigt hade samtliga förskollärare varit i kontakt med socialtjänsten fast i andra syften än anmälningsplikt. Enligt den tidigare forskningen kring ämnet har det påvisats att bristande kontakt eller tidigare dåliga erfarenheter av socialtjänsten kan påverka om en anmälan till socialtjänsten görs. (Beck et al.1994; Bunting et al. 2010; Svensson, 2008). Detta gör att dessa kontakter blir vetenskapligt intressanta. I nedanstående citat beskriver Maria den kontakt hon hade med socialtjänsten de gånger hon har varit med om en anmälan:

[...] det har varit möten med någon från socialkontoret med föräldern och med oss då samtidigt. [...] första gången jag råkade ut för det var jag ganska ung eller ung och ung jag var nog 30. Då kändes det som att jag inte förstod att det var en ganska enformig kommunikation att vi får liksom inte tillbaka vad som händer det är ju socialen som utreder och sätter in sina åtgärder och då kändes det lite platt tycker jag att inte vi fick veta så mycket. Men så är det ju! Ju äldre man blir desto mer kan man hantera det att jag har den här lilla biten av den här [...] (Maria)

I respondentens citat förklarar hon hur den första kontakten med socialtjänsten angående en anmälan fick henne att känna en besvikelse kring delaktigheten men att hon genom åren har fått lära sig aspekten att det är så det är. Hon förklarar att hon nu ser sig själv som en liten bit av en större process. Samverkan mellan förskolan och socialtjänsten utifrån respondentens berättelse verkar inte fungera på det sätt som hon hade önskat. Samtidigt finns det en form av samverkan då ett möte har ägt rum och utifrån att Maria ändå ser sig som en del av denna samverkan. Även om det finns en samverkan skulle den kunna få mer tydliga former då respondenten uttrycker en osäkerhet kring socialtjänstens ansvar kring samverkan under senare delar av intervjun. När verksamheter sinsemellan har en samverkan är det viktigt att vardera part vet vad den andra parten har för ansvarsområde (Lindberg, 2009). Den andra förskolläraren som också hade erfarenheter av att anmäla var Frida och hon uttrycket sig såhär:

Jag har inte prata med dom från socialen utan vi hade möte med föräldrarna och sa att det här måste vi gå vidare med. Jag har inte haft någon kontakt utan det var chefen som sa att hon skulle anmäla. Sen vet jag inte om det gick vidare för det var ingen från soss (socialen) som pratade med oss. (Frida)

I detta fall fanns det ingen kontakt mellan socialtjänsten och den förskollärare som misstänkte att ett barn farit illa. Ett tänkbart fel skulle även kunna förklaras utifrån den bristande kommunikationen. Utifrån det som framkom i intervjuerna fick varken Maria eller Frida någon direkt återkoppling av socialtjänsten. Lindeberg (2009) menar att en bristande kommunikation är en bidragande faktor till varför ett samarbete inte fungerar och detta leder i sin tur till att inget förtroende byggs upp. Denna typ bristande tillit sägs även vara en del i varför inte förskollärarna anmäler att ett barn far illa i Bunting et al (2010) studie.

I intervjuerna framkommer som tidigare nämnts också andra former av samverkan mellan socialtjänst som förskolorna. Förskollärarna uttrycker i dessa citat en positiv kontakt då socialtjänsten har kommit ut till verksamheten för att informerar om sitt arbete och vilka de är.

[...] under åren jag har jobbat så ibland har socialsekreterarna kommit ut och berättat om sitt jobb på en planering eller APT och så åh då har vi fått en bättre relation och så tycker jag och det har varit lättare att veta att det är den och den jag pratar med efter det så att man bygger upp någon slags av förtroende [...] (Karin)

[...] jag att dom kom från socialtjänsten på ett föräldramöte en gång och bara presenterad sig [...]de kom dit och presenterade sig och berättade lite om sitt arbete och vilka.. dom har ju lite hjälp och stöd som man kan få och lite så och bara presenterade sig för föräldrarna och för oss. För att det inte skulle bli en så stor grej liksom (Jasmine)

Som tidigare nämnts var det endast en av förskollärarna som hade haft kontakt med socialtjänsten angående en anmälan om att ett barn for illa. Den kommunikation som denna förskollärare kände i detta fall var att hon har fått lära sig att kommunikationen var platt. Sedan i januari 2013 har en förändring i Sol 14 kap1 b §

gjorts för att underlätta kommunikationen mellan socialtjänsten och verksamheter med anmälningsplikt. Den som gjort en anmälan kan vända sig till socialtjänsten och få uppgifter om vad anmälan resulterade i. Detta har tidigare inte varit möjligt och skulle även varit en hjälp för den förskollärare som inte fick någon information alls om sin anmälan. Anledningen till att detta har lagstadgats är att många anmälningar inte görs på grund av att det finns ett bristande förtroende för socialtjänsten som bottnar i en bristande samverkan (Socialstyrelsen, 2013). Förskollärarna lyfter dock fram positiva erfarenheter de har haft med socialtjänsten och det är när socialtjänsten har kommit ut till verksamheten. Olsson (2001) menar att det är viktigt att förskolan och socialtjänsten tar del av varandras verksamheter för att få ett bra samverkan. I tidigare forskning har det framkommit att bristande stöd från socialtjänsten har varit en anledning till att inte anmäla (Beck et al. 1994; Bunting et al. 2010). Denna form av bristande stöd och tillit till socialtjänsten har inte framkommit i denna studie. Däremot framkom det en önskan från respondenterna när kunskap om anmälningsplikten diskuterades om en närmare kontakt med socialtjänsten.

Hur förhåller sig förskollärarna till föräldrarna om de misstänker att barnet far illa?

Relationen mellan förskollärare och föräldrar är unik för förskolan då det träffas dagligen och många gånger kanske upp emot två gånger per dag. När barnet senare börjar i skolan behöver inte läraren och föräldrarna träffas mer än några gånger per år. Förskollärarna har utifrån detta resonemang en större insikt i relationen mellan barn och föräldrar. I intervjuerna ställdes frågan hur förskollärarna förhåller sig till föräldrarna om de misstänker att ett barn far illa. Genomgående blev svaret att de försöker prata med föräldrarna om det är något som bekymrar dem.

Nähh, det känns kanske inte så svårt att ta upp sånt med föräldrarna man vet ju ändå att man kan prata om det. Men det är ju just det här att om man känner efter man har pratat och att man känner att det här behöver vi gå vidare det är ju då som det är väldigt viktigt att man har stöttning av sin chef för då kan det bli jobbigt (Karin)

Karin tycker alltså inte att det är svårt att väcka diskussionen med föräldrarna kring funderingar gällande barnet. Hon menar också vidare att de ställer sådana frågor för att kontrollera så att barnet mår bra. Citatet ovan belyser dock att Karin upplever att det blir svårt om orosmoment som hon tar upp med föräldrarna leder till att hon måste gå vidare med detta. Med detta menar Karin att samtal med chefen kommer inledas vilket kan leda till att en anmälan görs. Utifrån ett rollteoretiskt perspektiv blir detta intressant genom att Karin inte tycker det är svårt att ta upp ämnen som kan vara svåra förrän de står i konflikt med varandra. De förväntningar som samhället, socialtjänsten och chefen kan tänkas ha står då i konflikt med de förväntningar som föräldrarna kan ha på förskolläraren.

Frida uttrycker att hon tycker det är lätt att ta upp brister som gäller praktiska frågor medan det är svårare om hon misstänker att det kan finnas något mer problematiskt som ligger bakom oron. Liksom i tidigare citat blir det tydligt att förskolläraren hamnar i en konflikt utifrån de olika förväntningar som ställs:

Det är jättesvårt, men det är klart man ibland kan man bara säga direkt asså när det brister i vanliga små grejer. [...] praktiska lätta grejer kan man ju ta ganska snabbt men där vet man ju också att det inte är något som brister. Det är ju svårare när man tror att det kanske brister lite mer. [...] om det är en bra ordentlig förälder kan man fråga lite lättare rakt ut. Konstigt egentligen. Det är ju svårare att fråga om man inte riktigt vet vad för svar man kommer få tillbaka eller om man öppnar något. (Frida)

I likhet med Frida tycker även Sofia att det är svårt att prata med föräldrarna om de känner en oro för hur det sköter sina barn. Det som är intressant utifrån detta citat är att Sofia pratar om detta ämne utifrån aspekten kring den goda relationen:

Ja det tror jag, särskilt med vissa föräldrar. Eller med det flesta så har man ju en god trevlig relation man skojar med varandra och man pratar liksom sådär och det är klart att det skulle kännas jobbigt att behöva ta upp en sak om det nu är så att man tror att dom som föräldrar missköter sitt barn på nåt sätt eller liksom. Jag har ju aldrig behövt ta ett sånt samtal. Men jo det skulle nog va lite jobbigt. eller jättejobbigt tror jag [...] (Sofia)

Sofia uttrycker att det skulle vara jobbigt att anmäla om hon misstänkte att ett barn far illa. I Svensson och Janson studie beskrivs de att förskollärarna kan känna en rädsla för hur föräldrarna ska reagera på en anmälan. Genom detta citat exemplifieras det hur den duellrollen sätts i konflikt då rollen som förskollärare utgår från en förutsättning som bygger på att föräldrarna ska respekteras samtidigt som rollen som kritiker av föräldrarnas uppfostran ska intas. Samtidigt som förskollärarna känner en svårighet att ta upp vissa problem med föräldrarna som avhandlar kritik kring deras föräldraroll och omsorgsförmåga så visar förskollärarna på att om det gäller allvarliga anklagelser så ser det som sin skyldighet att vara på barnets sida. Svensson och Janson (2008) tar upp att förskollärare känner en typ att lojalitetskonflikt då det står i läroplanen står att det ska respektera föräldrarna samtidigt som förskolläraren ska hjälpa föräldrarna med uppfostran av barnet. Samtidigt står det även i läroplanen att förskollärarna ska observera svagheter i föräldraskapet. Detta leder som tidigare nämnts till att förskollärarna kan ha svårt att positionera sig utifrån olika förväntningar kring sin yrkesroll.

I det fall som redovisats i nedanstående citat berättar Frida under intervjun att ett barn hade sagt att hennes mamma slår henne. Förskolläraren pratar då med sin chef om att en anmälan måste göras och att hon tillsammans med en annan kollega pratat med föräldrarna.

han blev ju ganska arg, det kan jag ju förstå men vi försökte hela tiden säga att vi måste stå på barnets sida åh då blir det ju lättare för oss. Vi försökte säga att vi inte la någon värdering på om det var sant eller inte utan att vi måste bara utgå från vad barnet säger. (Frida)

Multipelrollen är en samling av förskollärarens olika totalroller. Hos förskolläraren framträder då totalrollerna som anmälare och även som barnets beskyddare i denna situation när det framkommer att barnet kan fara illa. De olika totalroller som innefattas i multipelrollen kan vara olika aktiva i olika situationer. Utifrån denna situation utgår förskolläraren från att först och främst ta ansvar för skyddet av barnet. Detta kan även kopplas till att förskolornas varseblivning kring sin rolldimension av intensitet är stark i detta läge. Detta betyder att förskollärarens rolldimension gör att förskollärarens primära mål just då är att skydda barnet och

tankar kring föräldrarnas agerande blir sekundärt. I VanBergeijk (2007) studie framkom det att läraren blir mer benägna att anmäla om det var säkra på att den oro de kände var befogad. Alla förskollärare jag har intervjuat har uttryckt att de skulle sätta in direkta åtgärder om de var helt säkra på att barnet for illa. Sen varierade det om det hade behövt sätta in sådana åtgärder.

Skulle jag upptäcka att ett barn far väldigt illa så pass att man känner att man behöver anmäla så tänker jag att jag skulle ju bli så förbannad på den personen som jag tror har gjort det så man skulle ju vilja anmäla då om man är så pass säker att man verkligen liksom tror att det är jätte illa då tänker jag någonstans att man kanske kan slå bort allt det här att det är jobbigt och sådär. För man känner ju någonting för alla barnen man har [...] för man är ju ingen robot som går runt här utan hjärta för barnet. (Jasmine)

I intervjuerna framkommer det att frågan kring hur förskollärarna förhåller sig till föräldrarna om ett barn far illa är känslig och svår. Sammanfattningsvis säger denna studie att förskollärarna tycker att det är svårt att ta upp allvarliga saker gällande uppfostran och barnet mående med föräldrarna då de befinner sig i en duellroll som gör att det både ska kritisera och samtidigt respektera. Alla förskollärare uttrycker att om det finns starka indikationer på att ett barn far illa tas inte föräldrarna i beaktande. I Beck et al. (1994) och VanBergeijk (2007) studie framkom att lärarna har lättare att anmäla om det verkligen är säkra på att ett barn far illa. Sen kan ju det finnas individuella skillnader i vad förskollärarna tycker är en stark indikator.

Hur tänker förskollärarna om det uppstår osäkerhet kring huruvida ett barn far illa?

Genomgående för hur förskollärare i denna studie hanterar om de känner en osäkerhet kring om ett barn far illa är att de pratar med sina kollegor och förskolechefen. Rutinen kring detta brukar vara följande: Diskussion förs i arbetslaget, erfarenheter byts om liknande observationer och ibland fortlöper dessa observationer under en längre tid tills osäkerheten har lagt sig eller att beslut kring att gå vidare har fattats.

Ibland kan man ju känna så en oro alltså då har man ju frågat sig står allting rätt till här? Vi pratar ju ständigt om barnen i arbetslaget och då brukar alltid någon i arbetslaget lyfta det åh ibland kan ju flera ha tänkt på det. Då brukar vi observera lite mer så det inte bara var så att föräldrarna kanske hade glömt eller så. [...] de känns viktigt att det inte är anklagelser liksom utan att man kan bevisa på när detta har hänt. Så vi kan informera chefen om det vi har sett. (Sofia)

Respondenten uttrycker här en önskan om att säkerhetsställa oron vilket visar på en slags osäkerhet kring rolldimensionerna. Förskolläraren vet inte riktigt hur den ska agera utifrån om det inte finns klara besked om hur denna ska agera. Detta kan tyckas vara paradoxalt då förskolläraren via sin anmälningsplikt ändå ska göra en anmälan om misstanke finns att ett barn far illa. Enligt VanBergeijk (2007) är graden av misstanke viktig utifrån om en anmälan om ett barn far illa ska ske. I studien av Beck (1994) var huvudorsaken kring att lärarna inte anmälde att de kände att de hade för lite bevisning.

[...] för nån gång har man ju pratat med chefen att man har lite misstankar [...] oftast stannar det ju bara där att man inte fortsätter liksom. Jag tror att det kan finnas många fall där det har hänt hemska saker åh man bara har lite misstanke så gör man ingenting åt det och där kan jag väl också känna det när vi har ett barn som är lite sådär smutsigt att vi borde kanske gå vidare lite snabbare för att se bara hur det är egentligen fast man är så rädd åh sätta igång någonting en socialprocess åh utsätta familjen för någon misstanke som faktiskt kanske inte finns det kan ju inte var kul och få socialen på sig som familj [...] (Frida)

I detta citat exemplifierar respondenten återigen svårigheten som finns kring förskollärarens arbete då rollen innebär att förskolläraren har flertalet olika personer att förhålla sig till. Respondenten blottar här en tanke kring att de kanske har missat vissa barn för att de inte har gått vidare med misstanken. Dessa förväntningar kring rollen kommer antagligen från flera olika håll men ytterst kanske från förskolläraren, samhället och barnet. Respondenten påpekar även att hon inte vill utsätta familjen för detta och i detta avseende ser hon till förväntningarna som familjen har. En misstanke eller oro som inte är tydlig ger alltså inte rollinnehavaren möjlighet att stödja sig på del-rollen som anmälare. Forskning på ämnet visar att osäkerhet eller bristande bevisning kring att ett barn far illa är en relativt vanlig anledning till varför

en lärare eller förskolläraren avstår från att anmäla (Beck et al, 2010; Bunting, 2010; Sundell, 1997; Svensson, 2008; VanBergeijk, 2007).

Sammanfattningsvis hanterade alla förskollärare osäkerhet kring om ett barn far illa genom att prata med sina kollegor och chef. Det fanns även en koppling till att förskolorna ville förebygga sin osäkerhet med mer bevisning.

Avslutande diskussion

I denna avslutande del kommer resultatet av analysen sammanfattas samt följas av en friare diskussion kring ämnet och tänkbara framtida studiers inriktning.

Sammanfattningsvis tyckte alla förskollärare att det hade varit bra om de hade fått mer utbildning om anmälningsplikten. Tre av förskollärarna i studien uttryckte att de inte hade tillräckliga kunskaper kring hur en anmälan gick till, men att deras chef hade det. Två av förskollärarna tyckte att de hade kunskaper men att det alltid kan behövas mer. Även om detta resultat är svårtolkat tycker jag mig kunna se att en ökad kunskap kring anmälningsplikten nog hade varit positivt utifrån förskollärarnas perspektiv. Bunting et al. (2010) studie visar att en ökad kunskap om anmälningsplikten är bra ur ett anmälningsperspektiv. Förskollärarna i denna studie efterlyste även att det hade varit bra om informationen om anmälningsplikten hade kommit från socialtjänsten. I studien framkom det att en av förskollärarna hade varit i kontakt med socialtjänsten angående anmälningsplikten. Förskollärarna var samstämmiga i att de inte skulle låta relationen till föräldrarna påverka om de skulle göra en anmälan om de misstänkte att ett barn far illa. Men det uttrycktes även en viss enighet kring att om en anmälan ska göras ska det finnas grundade bevis för detta. Detta överensstämmer med Beck et al. (1994) och VanBergeijk (1997) forskning kring att en lärare kan behöva en högre grad av bevisning. Detta är inte i enighet med förskollärarnas anmälningsplikt. Graden av misstanke har även visats sig viktig utifrån om en anmälan sker eller inte utifrån om förskolläraren känner sig osäker kring att ett barn far illa. Genomgående för förskollärarna när de kände oro för ett barn i denna studie var att de diskuterade detta inom arbetslaget och sedan med sin chef.

I fråga om förskolans resurser framkom det att det inom förskolan kan finnas ett avvaktande beteende om de har satt in egna resurser kring barnet. Samma resultat framgick av Sundells (1997) studie. Under flertalet av intervjuerna ställde jag följdfrågor kring om de hade konsulterat socialtjänsten när den sortens oro kring ett barn finns. Alla svarade nej på detta och sa att de inte visste om att detta var en möjlighet. Enligt Prop.2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m* framgår möjlighet att konsultera socialtjänsten om osäkerhet råder om en anmälan ska ske. I framtida studier hade det därför varit intressant att studera vad en ökad kunskap kring sådana typer av insatser hade kunnat ge för effekter. För att sedan kunna analysera om denna typ av kunskap hade kunnat leda till fler anmälningar och mindre osäkerhet kring om barnet far illa eller inte från förskollärarnas sida.

Slutligen vill jag framföra att min förståelse har ökats för den komplexa roll som förskolläraryrket för med sig genom anmälningsplikten. Olsson (2001) förklarar hur förskolan och socialtjänsten ser på anmälningsplikten på två olika sätt. Inom socialtjänsten är det en normaliserad företeelse men utifrån förskolan är det istället en ovanlig och dramatisk företeelse. Utifrån detta resonemang antar jag att Olsson (2001) syftar på att en socionom som arbetar i socialtjänsten har intagit rollen som anmälare genom sitt yrkesval. Men utifrån rollen som förskollärare är det en mycket mer komplicerad fråga.

Referenslista

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Andersson, G. & Swärd, H. (2008) ”Etiska reflektioner”. Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. (2009). Stockholm: UNICEF Sverige
- Beck, K. Ogloff, J. & Corbishley, A. (1994) ”Knowledge, Compliance and Attitudes of Teachers towards Mandatory Child Abuse Reporting in British Columbia” *Canadian Journal of Education*, Vol. 19 No, pp. 15-29.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Bunting, L. Lazennbatt, A. & Wallace, I. (2010) ”Information Sharing and Reporting System in the UK and Ireland: Professional Barriers to Reporting Child Maltreatment Concerns” *Child Abuse Review*, Vol. 19: 187-202.
- Danermark, B & Kullberg, C. (1999) *Samverkan – Välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.
- Goffman, Ervin. (2005) *Jaget och Maskerna – En studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag.
- Langemar, P.(2008) *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi – att låta värden öppna sig*. Stockholm: Liber.
- Lindeberg, K. (2009) *Samverkan*. Malmö: Liber.
- Johansson, E. & Pramling, I. (2003) *Förskolan - barnens första skola*. Lund: Studentlitteratur.

Lunden, K. (2010) *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn: vad kan vi lära av forskningen?* Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

May, T. (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Månson, P. (2010) *Moderna samhällsteorier- Traditioner riktningar teoretiker*. Stockholm: Norstedt.

Olsson, S. (2001) *Sekretess och anmälningsskydd i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Olsson, S. (2013) ”Lagändringar - stärkt stöd och skydd för barn och unga”. *Socionomen*. Nr 2

Payne, M. (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur

Prop. 2002/03:53. *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*

Prop. 2012/13:10. *Stärkt stöd och skydd för barn och unga*.

Sheridan, S. Samuelson, I. & Johansson, E. (2010) *Förskolan – arena för barns lärande*. Stockholm: Liber.

Svensson, B. & Janson, S. (2008) ”Suspected Child Maltreatment: Preschool Staff in a Conflict of Loyalty” *Early Childhood Educ Journal*, 36:25- 31.

Skolverket. (2010) *Läroplan för förskolan, Lpfö 98*. Stockholm: Skolverket.

Socialhögskolan. (2014) *Socialhögskolan rekommenderar: Råd och anvisningar för uppsatsarbetet*.

Socialstyrelsen. (2004) *Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn*.

Socialstyrelsen. (2012) *Anmälningar till socialtjänsten om barn och unga – en undersökning om omfattning och regionala skillnader*.

Socialstyrelsen. (2013) Barn som far illa eller riskerar att fara illa - En vägledning för hälso- och sjukvården samt tandvården gällande anmälningsskyldighet och ansvar.

SOU 2001:72 *Barnmisshandel att förebygga och åtgärda*

Sundell, K. (1997). "Child-care personnel's failure to report child maltreatment: some swedish evidence" *Child Abuse & Neglect*, Vol 21. No 1, pp. 93-105.

Trost, J. & Levin, I. (2010) *Att förstå vardagen – med ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

VanBergeijk, E. (2007) "Mandated reporting among school personnel: differences between professionals who reported a suspected case and those who did not" *Journal of aggression, maltreatment & trauma*. Vol 15 (2).

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistiska-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wallskog, C. (1999). *Erövra Yrkesrollen: att växa som förskollärare*. Hässelby: Runa

Walsh, K. & Mathews, B. & Rassafiani, M. & Farell, A. & Butler, Des. (2012) "Understanding teachers reporting of child sexual abuse: Measurement methods matter. *Children and Youth Services Review*, 34: 1937-1946.

Watt B, Merete. (2007). *Kvalitativa analyser*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Östberg, F. Backlund, Å. & Wiklund, S. (2012) *När man misstänker att barn far illa: En studie av hur professionella inom BVC, förskola och skola förhåller sig till anmälningsplikten*. Stockholm: Stockholms universitet.

Bilagor

Bilaga nr 1: Intervjuguide

Intervjuguide

- **Informera om Vetenskapsrådet forskningsetiska principer återigen**
  - Tystnadsplikt
  - Avbryta intervjun när som helst.
  - Materialet från intervjun kommer bara användas i denna studie.
  - Förklara den tidsmässiga ramen om 45 min.
  - Ge kontaktuppgifter igen.
  - Ge information om att detta samtal kommer spelas in.
- **Bakgrundsfrågor**
  - Ålder?
  - Antal år i barnomsorgen?
  - Utbildning och när skedde utbildningen?
- **Kunskaper om anmälningsplikten**
  - Vad betyder begreppet barn som far illa för dig?
  - När anser du att en anmälan ska göras om att ett barn far illa?
  - Anser du att ni har tillräckligt med kunskap om anmälningsplikten?
  - Vet du vad som händer om en anmälan görs?
- **Vilka resurser finns det inom förskolan**
  - Vilka resurser finns det inom förskolan för att hjälpa barn man misstänker far illa?
  - Finns det riktlinjer inom er verksamhet när ni misstänker att ett barn far illa?
  - Anser du att det finns stöttning inom verksamheten för dig om tankar om anmälan uppkommer?
- **Osäkerhet om barnet far illa**
  - Har du upplevt en osäkerhet om ett barn far illa? Om så är fallet hur hanterade du/ni det i arbetslaget?
  - Anser du att det är svårt att avgöra om ett barn far illa? Vilken typ av fall?
  - Har du någon gång avstått från att anmäla trots oro?
- **Erfarenhet av socialtjänsten**

- Har du kommit i kontakt med socialtjänsten i din yrkesroll? Hur upplevde du den kontakten?
- Har du eller någon i ditt arbetslag någon gång gjort en anmälan om att ett barn far illa, till chefen eller socialtjänsten? Om så är fallet, hur upplevde du då kontakten med socialtjänsten?
- **Barn- och förälderrelationen**
  - Hur förhåller du/ni till föräldrarna om ni misstänker att ett barn far illa?
- **Rollen som anmälare**
  - Hur känner du inför rollen som anmälare både individuellt och genom förskolan?
- Avslutningsvis är det något du vill tillägga?

Bilaga nr 2

Informationsbrev

Hej!

Jag heter Lisa Avenius och läser just nu 6 termin på socionomprogrammet på Socialhögskolan vid Lunds universitet. Under våren skriver jag min kandidatuppsats i socialt arbete och vänder mig därför till er. Syftet med denna studie är att få er syn och erfarenheter på tidigare beforskade områden kring anmälningsbenägenheten gällande anmälningsplikten. Anmälningsplikten innefattar en skyldighet att genast anmäla om den anmälningskyldiga i sin verksamhet eller på annat sätt misstänker att ett barn far illa, Socialtjänstlagen 14 kap. 1§ andra stycket. Studien är kvalitativ och kommer genomföras genom fem enskilda intervjuer med fem olika förskollärare. Intervjuerna beräknas ta cirka 45 min vardera och kommer spelats in med diktafon.

Studien utgår från Vetenskapsrådet forskningsetiska principer vilket i korthet betyder följande: Studien är helt frivillig och ni som intervjuperson kan när som helst avstå från att svara på enskilda intervjufrågor eller avstå från att delta i studien. Om ni väljer att avstå kommer ingen information ni lämnat användas i studien. Ert namn, arbetsplats och kommun aidentifieras i studien. Dock vill jag informera er om att Västra Götalands län som upptagningsplats för studien inte kommer aidentifieras. Vilket innebär att det i min uppsats kommer stå att intervjuer med fem förskollärare har ägt rum i Västra Götalands Län. Ljudfilen från intervjun kommer inte användas i något annat syfte än för denna specifika studie. Det är endas jag och min handledare som kommer kunna tillgå materialet från studien. Materialet kommer behandlats med största möjliga försiktighet.

När studien är färdigställd får ni gärna ta del av den om ni önskar.

Då jag i min studie är intresserad av att ta reda på era erfarenheter och tankar hade jag varit väldigt glad om ni ville dela med er av era erfarenheter till denna studie. Om ni har några frågor får ni gärna kontakta mig på lisa.avenius.785@student.lu.se eller på telefon via XXX- XXX XXX Min handledare är Carina Gallo henne kan ni kontakta på carina.gallo@soch.lu.se

Varma hälsningar
Lisa Avenius